

**ҚОНУНИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

ДАР БОРАИ МАЪРИФАТИ ЭКОЛОГИИ АҲОЛӢ

Қонуни мазкур принципҳои ҳуқуқӣ, ташкилӣ, молиявӣ ва иқтисодии сиёсати давлатиро дар соҳаи маърифати экологии аҳоли ба танзим медарорад.

БОБИ 1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

Моддаи 1. Мафҳумҳои асосӣ

Дар Қонуни мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

- сиёсати давлатӣ дар соҳаи маърифати экологии аҳоли - фаъолияти мақомоти ваколатдори давлатӣ, ки ба таъмини шароит барои амалӣ намудани омӯзиши экологии аҳоли ва ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ, ҷамъиятӣ ва шахсони воқеӣ чиҳати ташаккули фарҳанги умумӣ ва тахассусии экологии шахс ва ҷомеа равона шудаанд;
- маърифати экологӣ - раванди таълим, ки мақсади он аз маърифати экологӣ баҳравар кардан, дар рӯҳи маърифати экологӣ таълиму тарбия додан, пойдор гардонидани фарҳанги экологӣ, дуруст ва оқилона муайян кардани тамоили донишандӯзӣ, нишон додани қобилият ва ташаккули рафтори дурусти шахсони алоҳида ва аҳоли оид ба ҳифз ва истифодаи табиат иборат мебошад;
- фарҳанги экологӣ - қисми таркибии фарҳанги умумибашарӣ ва миллиест, ки маҷмӯи муносибатҳои иҷтимоӣ, арзишҳои ахлоқӣ, меъёр ва усулҳои таъсири мутақобилаи ҷамъиятро бо муҳити зист дар бар мегирад ва меросан барои ташаккули дониш ва маърифати экологӣ дар шуур ва ахлоқи ҷамъиятии одамон дар тӯли ҳаёт ва фаъолияти наслҳо, ки ба ҳаёти солим, болоравии маънавиёти ҷамъият, рушди устувори иҷтимоию иқтисодӣ, бехатарии экологии кишвар ва ҳар фарди алоҳида, мусоидат менамояд;
- дониши экологӣ - бахши маърифати ҷамъиятиест, ки ба истифодаи бошӯуронои табиат ва таъмини муҳити зисти бехатар барои инсон равона шудааст;
- дониши экологии ҳадди ақал - ҳаҷми камтарини донишҳои зарурӣ барои ҳар як узви ҷомеа, ки мақсад аз он истехсоли беҳавф ва каммасраф, сарфаи захираҳои табиӣ ва энергия, барқарорсозии хочагидорӣ ва дигар фаъолиятҳо, инчунин муҳити зист ва ташаккули муносибатҳои эҳтиёткорона ба он мебошад.

Моддаи 2. Принципҳои асосии сиёсати давлатӣ оид ба маърифати экологии аҳоли

Принципҳои асосии сиёсати давлатӣ дар соҳаи маърифати экологии аҳоли инҳоянд:

- кафолати давлатии таъмини омӯзиши ҳадди ақали донишҳои зарурии экологӣ барои шаҳрванд;
- ҳатмӣ будани омӯзиши фанҳои маърифати экологӣ дар ҳамаи зинаҳои системаи таълимӣ;
- ворид намудани масъалаҳои маърифати экологӣ дар ҳамаи барномаҳои давлатии мақсаднок ва соҳавӣ;
- мақсаднокии маърифати экологӣ дар ҳалли масъалаҳои ҳифзи муҳити зист;
- амалӣ намудани сиёсати давлатӣ дар бахши маърифати экологӣ;
- ошкорбаёнӣ дар масъалаҳои ҷорӣ намудани сиёсати давлатӣ дар бахши маърифати экологӣ;
- иштироки ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва шаҳрвандон дар амалисозии сиёсати давлатӣ дар бахши маърифати экологӣ.

Моддаи 3. Мақсад ва вазифаҳои Қонуни мазкур

1. Мақсади Қонуни мазкур аз инҳо иборат мебошад:

- фаро гирифтани шаҳрвандон ва аҳли ҷомеа бо донишҳои умумии экологӣ;
- мусоидат намудан ба ташаккули тарбия ва фарҳанги экологӣ, созгории таъсири мутақобилаи инсон, аҳли ҷомеа ва муҳити зист, ташаккули шахси ҳамаҷаҳади инкишофёфта.

2. Вазифаҳои Қонуни мазкур чунинанд:

- таъмин ва ҳимояи ҳуқуқи шаҳрвандон оид ба ривочу равнақи донишҳои экологӣ;

- таъмини кафолати ҳуқуқӣ, иҷтимоиву иқтисодӣ, ташкилӣ, психологӣ ва дигар кафолатҳо барои ташаққул ва инкишофи таълим, тарбия ва фарҳанги экологии аҳоли;
- таъмини механизмҳои иҷроӣ вазифаҳо дар сохторҳои мавҷудаи системаи иттилоот ва таълим.

Моддаи 4. Қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи маърифати экологии аҳоли

Қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи маърифати экологии аҳоли ба Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни мазкур, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон эътироф намудааст, иборат мебошад.

Моддаи 5. Маърифати экологӣ ва фазои иттилоотӣ

Фазои маърифати экологӣ ва иттилоотии давлатӣ системаи воситаҳои ахбори омма, иншооти гуногуни соҳаҳои фаъолияти инсон (истеҳсолот ва хизматрасонӣ), фарҳанг ва фароғат, туризм ва варзиш, маҷмааҳои табиӣ (мамнӯъгоҳҳо, ёдгориҳои табиӣ, боғҳои миллӣ), инчунин маҷмааҳои таърихӣ - меъморӣ, мавзӯҳои шаҳрӣ ва деҳотиро дар бар мегирад, ки дар якҷоягӣ бо шабакаи муассисаҳои таълимӣ ба фароҳам овардани шароити мувофиқ барои ташаққули фарҳанги экологии ҷамъияту шахс равона шудаанд.

Моддаи 6. Доираи татбиқи Қонуни мазкур

Қонуни мазкур тамоми сохторҳои давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, муассисаҳои таълимӣ ва истеҳсолӣ, воситаҳои ахбори омма, истифодабарандагони табиат, аҳли ҷомеа ва шаҳрвандонро фаро мегирад.

БОБИ 2. СИСТЕМАИ МАЪРИФАТИ ЭКОЛОГИИ АҲОЛӢ

Моддаи 7. Системаи маърифати экологии аҳоли

Системаи маърифати экологӣ қисми таркибии системаи ягонаи таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Он маҷмӯи меъёрҳои бо ҳам алоқаманди давлатии таҳсилот, барномаҳои таълимии зинаю самтҳои гуногун буда ҳамгироии омӯзиш ва фаъолияти муассисаҳои таълимӣ, мақомоти идораи маорифро таъмин менамояд.

Моддаи 8. Сохтори системаи маърифати экологии аҳоли

1. Маърифати экологии аҳоли зинаҳои зерин дорад:
 - маърифат ва тарбияи экологии томактабӣ (маърифати экологӣ дар оила ва муассисаҳои томактабӣ);
 - маърифати экологӣ дар таҳсилоти умумӣ;
 - маърифати экологӣ дар таҳсилоти ибтидоии касбӣ;
 - маърифати экологӣ дар таҳсилоти миёнаи касбӣ;
 - маърифати экологӣ дар таҳсилоти олии касбӣ;
 - маърифати экологӣ дар таҳсилоти олии касбии баъд аз муассисаи олии таълимӣ;
 - маърифати экологӣ дар таҳсилоти махсус ва иловагӣ;
 - маърифати экологии табақаҳои васеи аҳоли, аз он ҷумла дар Қувваҳои Мусаллаҳ.
2. Таълими фанҳои марбути экологияи ҷамаи зинаҳои таҳсили системаи маориф бо риояи меъёрҳои давлатии таҳсилот ба роҳ монда мешаванд.

Моддаи 9. Барномаҳои давлатии маърифати экологии аҳоли

1. Асоси ташкилии сиёсати давлатӣ дар соҳаи маърифати экологӣ барномаи комплекси давлатии маърифати экологии аҳоли мебошад.
2. Маърифати экологӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқи барномаҳои давлатӣ татбиқ мегардад. Барномаҳо аз ҷониби мақомоти ваколатдори идораи давлатӣ бо ҷалби ташкилотҳои ҷамъиятӣ таҳия

карда мешаванд. Салоҳияти ташкилотҳои ҷамъиятиро қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд. Барномаҳои мутабоқи талаботи меъёрҳои давлатӣ таҳия мешаванд.

Моддаи 10. Маблағгузорию системаи маърифати экологии аҳоли

Масъалаҳои таъбиқ, маблағгузорию ва сертификатсияи барномаҳои комплексӣ, мақсаднок, соҳавӣ ва маҳаллии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тартиби муайянкардаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳал карда мешаванд. Иҷрои барномаҳои давлатии маърифати экологии аҳоли бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон маблағгузорию карда мешавад.

БОБИ 3. ИДОРАИ СИСТЕМАИ МАЪРИФАТИ ЭКОЛОГИИ АҲОЛИ

Моддаи 11. Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маърифати экологии аҳоли

Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маърифати экологии аҳоли аз инҳо иборат аст:

- муайян кардани самтҳои асосии сиёсати давлатӣ дар ин соҳа ва фароҳам овардани шароит барои амалӣ намудани онҳо, ташкили системаи маърифати экологӣ дар сатҳи ҷумҳурӣ;
- таҳия ва амалӣ намудани барномаҳои комплексии давлатии маърифати экологӣ ва дигар барномаҳои мақсаднок ва соҳавӣ, ки масъалаҳои маърифати экологиро дар бар мегиранд;
- иштирок дар таҳияи барномаҳои байналмилалии таълимии экологӣ;
- муқаррар намудани тартиби сертификатсияи фаъолияти муассисаҳои таълимӣ ва ташкилотҳо оид ба масъалаҳои ташкили маърифати экологӣ ва бақайдгирии давлатии онҳо;
- муқаррар намудани тартиби санҷиши малакаи касбӣ - экологии хизматчиёни давлатӣ ва мутахассисоне, ки фаъолиятшон ба расонидани таъсири зарарнок ба муҳити зист ва саломатии инсон вобастагӣ дорад, инчунин ходимони соҳаҳои маориф, ҳифзи саломатӣ, илм ва фарҳанг;
- тайёр намудани мутахассисони эколог, кадрҳои илмию педагогӣ ва хизматчиёни давлатӣ барои соҳаи маърифати экологӣ ва баланд бардоштани савияи дониши онҳо;
- таъмини системаи маърифати экологӣ бо маводи илмию методӣ ва иттилоотӣ.

Моддаи 12. Салоҳияти мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии шаҳрак ва деҳот

Ба салоҳияти мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар соҳаи маърифати экологии аҳоли инҳо дохил мешаванд:

- ташкил ва таъмини системаи маърифати экологӣ дар сатҳи маҳал;
- таъсиси комиссияи байниидоравии минтақавӣ дар бахши маърифати экологӣ;
- иштирок дар таҳия ва амалӣ намудани барномаҳои давлатӣ дар соҳаи маърифати экологӣ;
- таҳия ва амалӣ намудани барномаҳои маҳаллӣ дар соҳаи маърифати экологӣ;
- таъмин намудани муассисаҳо, ташкилотҳо ва мақомоти идоракунии, ки ба фаъолият дар соҳаи маърифати экологӣ машғуланд, бо маводи иттилоотӣ ва илмию методӣ;
- санҷиши малакаи касбӣ - экологии хизматчиёни давлатии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ки ба масъалаҳои маърифати экологӣ машғуланд;
- ташкили системаи тайёркунии ва такмили ихтисоси кадрҳои педагогӣ ва идоракунии дар системаи маърифати экологӣ, мутахассисони эколог, кормандони воситаҳои ахбори омма, фарҳанг, роҳбарон ва шахсони мансабдори мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ташкилотҳо, мутахассисон ва шаҳрвандоне, ки фаъолиятшон ба муҳити зист ва саломатии инсон таъсири зарарнок мерасонад;
- назорат ва таъмини иҷрои қонунгузорию дар соҳаи маърифати экологӣ.

Моддаи 13. Иштироки ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва шаҳрвандон дар маърифати экологӣ

1. Дар соҳаи маърифати экологии аҳоли ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва шаҳрвандон чунин ҳуқуқҳо доранд:

- омода намудани пешниҳодҳо ҷиҳати такмил ва амалӣ сохтани сиёсати давлатӣ дар соҳаи маърифати экологӣ;

- ширкат дар озмунҳо барои таҳияи лоиҳаҳо оид ба маърифати экологӣ;
- ширкат дар омода намудани барномаҳои ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи маърифати экологӣ.

2. Ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва шахрвандон фаъолияти маърифати экологиро дар асоси сертификати давлатие амалӣ менамоянд, ки тартиби гирифтани онро қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян кардааст.

3. Ташкилотҳо ва шахрвандоне, ки ба фаъолияти маърифати экологӣ машғуланд, ҳуқуқи ба мақомоти дахлдор дархост пешниҳод намудан ва гирифтани маълумоти дақиқи экологиро доранд.

4. Ҳар як шахрванд ҳуқуқи гирифтани дониши экологиро дорад.

5. Падару модар ва шахсони ба онҳо баробар кардашуда вазифадоранд, ки қўдакони дар рӯҳияи муносибати ғамхорона ва масъулиятшиносӣ нисбат ба муҳити зист тарбия намоянд.

Моддаи 14. Ҳамоҳангсозии фаъолияти байниидоравӣ оид ба маърифати экологии аҳоли

1. Барои таҳияи пешниҳодҳо оид ба масъалаҳои маърифати экологӣ ва ҳамоҳангсозии фаъолият байни мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ ва ташкилотҳои манфиатдор дар соҳаи маърифати экологӣ комиссияҳои байниидоравӣ таъсис дода мешаванд.

2. Комиссияи байниидоравии давлатиро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис медиҳад.

3. Комиссияи байниидоравии минтақавиро мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ таъсис медиҳанд.

4. Ба ҳайати комиссияи байниидоравии давлатӣ намояндагони вазорату идораҳои мутасаддии соҳаҳои маориф, илм, фарҳанг, варзиш, иқтисод, молия, таъдурӯстӣ ва назорати санитарияю эпидемиологӣ, меҳнат, мудофия, ҳолатҳои фавқуллодда, қорҳои хориҷӣ, ҳифзи муҳити зист ва воситаҳои ахбори омма шомил карда мешаванд.

5. Ба ҳайати комиссияи байниидоравии маҳаллӣ намояндагони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ шомил карда мешаванд.

Моддаи 15. Ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи маърифати экологии аҳоли

Ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи маърифати экологии аҳоли дар асоси қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, амалӣ карда мешаванд.

БОБИ 4. МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

Моддаи 16. Ҷавобгарӣ барои риоя накардани Қонуни мазкур

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои риоя накардани Қонуни мазкур мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Моддаи 17. Тартиби мавриди амал қарор додани Қонуни мазкур

Қонун мазкур пас аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.

**Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Эмомалӣ Раҳмон

ш. Душанбе
29 декабри соли 2010,
№ 673